TEKST VAN DE REDE DOOR Z.EXC.PROF.MR.P. J.OUD UITGESPROKEN BIJ PUNT.19 (BESPREKING .VAN EEN DISCUSSIEGRONDSLAG VOOR 6 HOOFDPUNTEN VAN EEN NIEUW BEGINSEL PROGRAM) VAN DE AGENDA VAN DE ALGEMENE VERGADERING DER V.V.D. OP ZATERDAGOCHTEND 18 APRIL 1964 TE EINDHOVEN

Dat Ik mij de vrijheid heb veroorloofd U, Mijnheer de Voorzitter te verzoeken mij als eerste spreker na de inleiding van de heer Nordlohne het woord te willen verlenen, mag zijn verontschuldiging vinden in het grote aandeel dat ik heb gehad in de voorbereiding van het beginselprogram van 1948. Ik wil voorts gaarne bekennen, dat ik mij ervan bewust ben, dat bij hetgeen ik zal zeggen enige "amour propre d' auteur" een rol zal kunnen spelen.

Ik wil beginnen met een woord van waardering voor de wijze, waarop het Hoofdbestuur het vraagstuk van de herziening van het beginselprogram heeft aangevat. Het was een goede gedachte de Partij niet aanstonds voor concrete herzieningsvoorstellen te plaatsen, doch eerst de gelegenheid te openen voor een gedachtenwisseling waarmede het Hoofdbestuur zijn voordeel kan doen als het tot het voorstellen van nieuwe formuleringen zal overgaan. Zo ik het Hoofdbestuur daarbij, een raad zou mogen geven, zal het deze zijn de zaak vooral niet te overhaasten. Wij kennen de ons voorgelegde discussie-grondslag nog slechts korte tijd. Voor een grondige bespreking in de afdelingen der Partij heeft de gelegenheid ontbroken. Daarom moet ik ernstig

waarschuwen tegen de gedachte van de heer Nordlohne om de Partij slechts drie weken tijd te laten om haar opmerkingen schriftelijk

te doen kennen en daarna met het werk der herziening voort te gaan in een zodanig tempo, dat de definitieve voorstellen van het Hoofdbestuur reeds in de Algemene Vergadering vanhet voor jaar 1965 zullen kunnen worden behandeld. Het is een bij uitstek geschikt middel om de Partij te activeren, om op te roepen zich in brede kring te bezinnen op de grondbeginselen van het liberalisme. Daarom moet aan de afdelingen ruime tijd worden gelaten tot onderzoek. Wij weten allen, dat de zomermaanden voor dergelijk werk ongeschikt zijn. Het zal op zijn vroegst in

September zijn, dat dit werk goed op gang zal kunnen komen. Stellig zullen er vele afdelingen zijn die de bespreking in haar vergadering door een kleine commissie willen doen voorbereiden. Ook zal het nuttig zijn, dat de gelegenheid wordt gelaten voor schriftelijke beschouwingen in het weekblad van de Partij en in andere periodieken, zoals Liberal Reveil en die van organisaties van jongeren die op liberale grondslag staan. Voor dit alles moet men zeker tot het volgend voorjaar de tijd laten. Als het Hoofdbestuur dan voor het einde van 1965 zijn standpunt bepaalt zouden zijn definitieve voorstellen in de Algemene Vergadering van 1966 kunnen worden behandeld. De Partij heeft zich

dan met deze uiterst belangrijke materie vertrouwd kunnen maken, hetgeen de te nemen beslissingen zeer aan waarde zal doen winnen.

Als ik thans over de discussie-grondslag enige algemene opmerkingen ga maken, zou ik willen vooropstellen dat ik meen te mogen aannemen dat wij het allen wel hierover eens zullen zijn, dat wij het beginselprogram niet gaan veranderen uit zin tot verandering alleen. Wij zullen nauwgezet willen overwegen of een nieuwe formulering beter uitdrukking geeft aan het beginsel dat wij voorstaan dan met de bestaande formulering het geval is. Daarom is het nodig dat wij beginnen met de artikelen van het tegenwoordig program zorgvuldig onder de loupe te nemen, ons af te vragen waarin deze tekort schieten en
hoe zij kunnen worden verbeterd. Toen ik mij ben gaan voorbereiden op hetgeen ik vandaag onder de aandacht van de vergadering zou willen brengen, heb ik elk der punten van de discussie-grondslag gelegd naast het artikel van het beginselprogram, dat dezelfde materie behandelt en de beide formuleringen zorgvuldig met elkaar vergeleken. Ik begin dan met punt 1 van de discussie-grondslag te leggen naast
artikel 1 van het beginselprogram. Het uitgangspunt van de discusssie grondslag en dat van het partij-program blijkt dan niet hetzelfde.

De discussie-grondslag stelt de Nederlandse Staat voorop, het program gaat uit van de Partij. Ik geloof niet dat wat de discussie-grondslag

aangeeft, een verbetering zou zijn. Ik meen dat wij moeten blijven
uitgaan van de universaliteit van ons beginsel. Wij zijn toch ongetwijfeld allen van oordeel, dat het liberale beginsel, al beseffen wij best dat zijn toepassing verschillend zal moeten zijn naar omstandigheden van plaats en tijd, algemene gelding verdient. Daarbij gaan wij ervan uit, dat het liberalisme als staatkundig beginsel aanvaard kan worden door personen van de meest verschillende godsdienstige of andere geestelijke overtuiging. Partijvorming op
confessionele grondslag achten wij onjuist omdat enerzijds eenheid van confessie minst eenheid van staatkundig inzicht waarborgt; anderzijds eenheid,
van staatkundig inzicht alleszins bestaanbaar is bij verschil van

confessie. Ik acht het nu van overwegend belang dat het beginselprogramma

begint met dit karakter der Partij voorop te stellend. Het eerste artikel van het program doet dit onomwonden, al kan en moet men zich natuurlijk de vraag stellen of de bewoordingen, waarin het
dit doet, niet voor verbetering vatbaar zijn.
Zien wij nu naar de formulering van de hoofdgedachte in het bestaande

program, dan is deze dat het voor het staatkundige aankomt op de overtuiging, dat vrijheid, verantwoordelijkheid. en sociale, gerechtigheid de fundamenten moeten zijn van de samenleving. Ik acht dit een betere trist dan de vrijheid, verdraagzaamheid en verbondenheid van de discussie-grondslag. Niet natuurlijk omdat ik verdraagzaamheid niet mede tot de fundamenten der samenleving zou zien behoren. Dat de Partij haar grote betekenis toekent heeft zij in
art. 2 van het beginselprogram duifielijk uitgesproken. Zou men haar als vierde fundament aan de trits van art. 1 willen toevoegen, dan zou ik mij daarmede gaarne verenigen, Maar als men de sociale gerechtigheid zou vervangen door de verbondenheid en de verantwoordelijkheid hier geheel zou doen verdwijnen, zou ik dat een ernstige achteruitgang vinden.

Nog op een ander punt zou ik de aandacht willen vestigen. Wij omschrijven in art. 1 van het beginselprogram de samenleving nader als op christelijke grondslag berustende.

Die omschrijving is juist, want het is bovenal het Christendom geweest, dat op onze beschaving zijn stempel heeft gedrukt. Maar als wij aan onze beschaving denken, dan hebben wij het oog op de grote zedekundige betekenis van het Christendom. Wij geven daaraan uitdrukking in art. 3 van het beginselprogram, waarin wij er ons rekenschap. van geven, dat de zedekundige beginselen, van het Christendom worden aangehangen door zeer velen, die de christelijke godsdienst niet belijden. In deze zin verstaan wij ook de opvoeding tot christelijke deugden, waarvan sprake is in onze onderwijs- wetgeving. Een liberaal Kamerlid van joodse huize verklaarde bij de behandeling der lager-onderwijswet van 1857, dat hij tegen de christelijke zedeleer geen enkel bezwaar had. Hoezeer niet van christelijk geloof noemde hij zichzelf zedekundig een christen.
Het zou mij in dit verband niet gelukkig voorkomen, als wij ons in het beginselprogram, zoals punt 2 van de discussie-grondslag wil gingen beroepen op de tien geboden en de getuigenissen van het Nieuwe Testament. Ik acht dit beroep niet op zijn plaats in het beginselprogram van een partij, die geen confessionele partij wenst te zijn.
Men moet toch niet uit het oog verliezen, dat ons zedekundig Christendom ook in sterke mate beinvloed is door het humanisms. Grote waarden van het Christendom vindt men ook terug in de Griekse en Latijnse oudheid. Er zijn er voorts in onze Partij tallozen, die haar beginselen met hart en ziel aanhangen en hoge idealen nastreven uit humanistische overtuiging. Als zij met reserve staan tegenover de tien geboden en de getuigenissen van het Nieuwe Testament, dan is dat niet omdat zij de zedelijke grondslagen van deze geboden,en getuigenissen niet aanvaarden maar omdat zij het persoonlijk godsbegrip, dat eraan ten grondslag, ligt, niet tot het hunne kunnen maken, Dit geldt zeer in het bijzonder van de geboden van de eerste tafel. Over hun betekenis kunnen, mogen en willen wij.ons als politieke partij niet uitlaten. Daarom laten wij het antwoord op de vraag, wat de diepste levensgrond is, waarop ieder onzer zijn geestelijke overtuiging gebaseerd weet aan ieders individuele geweten over. Maar daarom ook hoort iedere verwijzing naar bepaalde documenten van godsdienstig geloof in onze beginsel- verklaring achterwege te blijven.

Leg ik punt 3 van de discussie-grondslag naast art. 4 van het beginselprogram, dan valt voor mij de vergelijking wederom niet.

ten gunste van de discussie-grondslag uit. In de eerste alinea van art, 4 van het beginselprogram wordt van het begrip vrijheid, dat in de naam der Partij in de eerste plaats voorkomt, een nadere omschrijving gegeven. Voorop wordt gesteld, dat de mens een vrije persoonlijkheid is, die naar zijn aard bestemd is om in gemeenschap te leven. In die vrijheid aan de ene kant én de gebondenheid, die uit het gemeenschapsverband voortvloeit aan de andere zijde, ligt oppervlakkig gezien een tegenstelling. In werkelijkheid is die tegenstelling er niet. Zonder deze gebondenheid zou het gevaar dreigen van een oorlog van allen tegen allen, waarbij er alleen vrijheid zou zijn voor de sterken. Het is er mede als met de verhouding tussen gezag en vrijheid. Op het eerste gezicht elkanders tegenstelling, is de werkelidkheid, dat het gezag onmisbaar is ter verwezenlijking van de vrijheid. Al is het natuurlijk ook zo, dat het gezag kan worden misbruikt tot onderdrukking van de vrijheid. Daarom moet het doel van de gebondenheid zijn het waarborgen van een zo groot mogelijke vrijheid voor allen.

De discussie-grondslag benadert dit probleem op een enigszins andere wijze. Het noemt het gemeenschapsverband een voorwaarde om overeenkomstig de menselijke aard te kunnen leven. Hier zou ik liever het begrip voorwaarde niet gebruiken. Naar mijn mening is het een feitelijke gegevenheid, dat de aard van de mens medebrengt, dat hij in gemeenschap moet leven. Het leven in gemeenschapsverband is voor de mens de natuurlijke toestand. Reeds Aristoteles heeft geconstateerd, dat de mens van nature op leven in gemeenschap is aangewezen. Hij noemt hem een sociaal wezen. Wanneer het beginselprogram zegt, dat de mens naar zijn aard bestemd is om als vrije persoonlijkheid in gemeenschap te leven, dan geeft het uitdrukking aan de overtuiging, dat deze wijze van leven overeenkomstig 's mensen bestemming is. Daaruit wordt dan de slotsom getrokken, dat de vrijheid van de mens als het kostbaarste goed wordt beschouwd. Ik acht dit een betere formulering dan die van de discussie-grondslag, vooral ook omdat ik in de laatste de uitspraak omtrent de kostbaarheid van het goed der vrijheid van de mens niet meer aantref. Daarnaast acht ik het een minder gelukkige formule, dat de gemeenschap is te zien ais een instrument voor de ontplooiing van de individuele mens. Zich te ontplooien is de taak van de mens zelf. De gemeenschap behoort de voorwaarden te scheppen, die voor een ieder een zo groot mogelijke ontplooiing mogelijk maken. Eerste voorwaarde daartoe is vrijheid. Daarom is de uit het gemeenschapsverband voortvloeiende gebondenheid te zien als, een voorwaarde ter verwezenenlijking van de vrijheid.

In zijn tweede alinea spreekt art, 4 van het program uit, dat ware

vrijheid alleen bestaanbaar is, indien zij gepaard gaat met veranwoordelijkheid, Aldus wordt uitdrukking gegeven aan de gedachte dat vrijheid zonder verantwoordelijkheidsbesef geen vrijheid is doch

ongebondenheid. De verantwoordelijkheid heeft twee kanten. Zij legt ons de pllcht op tot het ontwikkelen.van eigen kracht, doch zij omvat,
ook de verantwoordelijkheid jegens de naaste. Als de discussie- grondslag in punt 2 over de verantwoordelijkheid spreekt, heeft hij alleen de laatste op het oog. Wel wordt in punt 5 melding gemaakt van de noodzaak tot het bevorderen der zelfstandige kracht, doch het verband met de verantwoordelijkheid, dat het beginselprogram hier zo duidelijk legt, ontbreekt in de discussie-grondslag. Acht ik dit op zichzelf al geen verbetering, bepaald bezwaar heb ik tegen de constructie van punt 2, die de verantwoordelijkheid tegenover de naaste ziet als een vrijheidsbeperkend element. Haar mijn mening dienen wij als liberalen, er aan vast te houden, dat de verantwoordelijkheid niet is een beperkend element doch een wezenskenmerk van ware vrijheid.

Ik zeide reeds, dat ik het betreur, dat het begrip sociale gerechtigheid uit de discussie-grondslag is verdwenen. Punt 4 van de grondslag blijft in deze lijn doorsprekende over de maatschappelijke verhoudingen niet meer te verklaren, dat deze sociaal rechtvaardig moeten zijn, doch te volstaan met de uitspraak, dat zij zo rechtvaardig mogelijk moeten zijn. Ik kan het niet helpen, maar mij spreekt sociaal rechtvaardig meer aan dan zo rechtvaardig mogelijk. Ook vrees ik, dat het weglaten van het woord sociaal aanleiding zal kunnen geven tot het trekken van conclusies, die niet in overeenstemming zouden zijn met onze bedoelingen.

Afgezien hiervan zie ik, als ik art. 5 van het beginselprogram naast punt 4 van de

discussie-grondslag leg, nog op een ander punt achteruitgang. Het program zegt, dat de Partij streeft naar maatschappelijke verhoudingen, die sociaal gerechtvaardigd en economisch verantwoord zijn. De discussie-grondslag wil de nadruk niet langer op het economisch verantwoorde leggen, doch op de doelmatigheid. Het rechtvaardige moet wijken, als de doelmatigheid zou worden benadeeld. Ik vrees, dat menige sociale maatregel achterwege zou zijn gebleven, als men te uitsluitend op de doelmatigheid zou hebben gelet. Ter bereiking van het rechtvaardige mag desnoods een stukje doelmatigheid worden opgeofferd. Het economisch verantwoorde geeft een veel beter criterium. Maatregelen, die economisch niet verantwoord zijn brengen immers hetgeen men sociaal hoopt te bereiken in gevaar. Een hecht sociaal gebouw is slechts denkbaar op een solide economische basis,.

Een soortgelijke opmerklng zou ik willen maken met betrekking tot het verband tussen welvaartsspreiding en welvaartstoeneming. Het gaat niet te ver dat men rechtvaardige welvaartsspreiding, met de volle nadruk op het woord rechtvaardige, zonder meer zou willen afwijzen omdat zij de welvaartstoeneming zou belemmeren. Zonder aan, de betekenis van de welvaartstoeneming ook maar in. het minst tekort te willen doen, zou ik aan een meer genuanceerde formulering de voorkeur geven.

Mijn laatste opmerkingen hebben betrekking tot punt 5 van de discussie-grondslag. Dat men de vraag naar de oorsprong van het gezag in het mldden laat, acht ik Juist, maar.ik begrijp niet waarom men daarop een uitzondering maakt voor de leer der volkssouvereiniteit. Ik begrijp dit te minder omdat in ditzelfde punt instemming wordt betuigd met de grondregel van het Plakkaat van Verlatinghe, dat nu juist op de leer der volkssouvereiniteit berust. Het probleem der voikssouvereiniteit is veel ingewikkeld om er zich zonder meer met een verwerping van af te maken, De betekenis van het Plakkaat van Verlatinghe is bovenal geweest, dat het uitdrukking gaf aan de overtuiging,

dat het volk gerechtigd is de souverein de gehoorzaamheid op te zeggen als hij zijn verplichtingen tegenover het Volk niet nakomt. Volgens Thomas van Aquino, de katholieke theoloog uit de 13e eeuw, is dan niet het volk, doch de vorstelijke tyran de oproerling. De Hervormers hebben deze gedachte overgenomen. Zij hebben daarbij niet gedacht aan een beslissing door het volk zelf. Ook in hun gedachtengang was dat een onmondige.. Het waren de Staten, die voor zijn belangen hadden te waken en het zijn dan ook de Staten-Generaal van de Ge- unieerde Neaerlanden geweest, die Philips II van zijn heerschappij over deze landen hebben vervallen verklaard. Dezelfde gedachte ligt ten grondslag aan de Amerikaanse declaratioh of independence van 1776, al gaat deze een etap verder dcor uitdrukkelijk uit te spreken dat ter verzekerlng van de handhaving van wat wij thans de mensenrechten zouden noemen regeringen zijn ingesteld, die hun macht ontlenen aan de toestemming van de geregeerden. Vandaar dat ook in deze declaratie de trouw aan de Britse kroon wordt opgezegd door de vertegenwoordigers van de Verenigde Staten van Amerika "by the authority of the good people of these colonies"

Er is ook nogal wat verschil van gevoelen over de vraag wat precies onder volkssouvereiniteit is te verstaan. De anti-revolutionairen verwerpen haar, omdat zij haar zien als een tegenstelling tot de souvereiniteit Gods. Dit richt zich echter bepaaldelijk tegen de constructie van Rousseau. Deze wordt door de anti-revolutionaire staatsman De Savomin Lohman in zijn boek "Onze Constitutie“ veroordeeld als strijdig met Gode woord, maar hij erkent daarbij, dat de volkssouvereiniteit op andere gronden door gelovige christenen is verdedigd.

Er is te meer reden om in ons beginselprogram over de volkssouvereiniteit te zwijgen, omdat dit bij de niet staatsrechtelijk geschoolde, tot wie wij ons toch ook met ons program wensen te richten verwarring kunnen stichten. Hij zal zich toch herinneren dat wij aan de wil van het volk, zoals die bij de verkiezingen is gebleken, voor de kabinetsvorming grote betekenis hechten, In de informatie opdrachtd ie na de laatste verkiezingen door de Koningin aan de heer
Romme werd verstrekt, werd hem uitdrukkeliik voorgehouden dat hij bij het door hem in te stellen onderzoek had te letten op de uitslag
der verkiezingen.Ook onze vriend Toxopeus heeft zich op de verkiezingsuitslag beroepen, toen hij zijn medewerking weigerde aan een formatie op de basis van een vijfpartijen-kabinet en wij hebben dit allen zeer juist gevonden, Voorts heeft de liberale staatsman Cort vW dér Linden in 1915 de formatie van zijn extra-parlementair kabinet

gerechtvaardigd met een beroep op de volkswil, zoals die bij de stembus tot uitdrukking was gekomen.

Letten wij voorts op de ook door Nederland aanvaarde Universele Verklaring van de rechten van de mens. Daarin leest men met zoveel woorden, dat de wil van het volk, zoals die tot uitdrukking zal komen in verkiezingen krachtens algemeen kiesrecht, de grondslag zal zijn van het gezag der regering. De liberale minister van buitenlandse zaken

Stikker heeft in zijn voorwoord tot de Nederlandse uitgave van de verklaring uitgesproken, dat de erin neergelegde'beginselen moeten beschouwd worden ails een hoog ideaal, waarnaar in, alle landen ernstig moet worden gestreefd.
Wij doen het best met zonder ons in theoretische bespiegelingen te begeven, uit te spreken, dat wij de uitoefening, der staatsmacht willen zien gebonden aan de voorschriften der grondwet. Bij ons is afgezien van de mogeijkheid om souvereiniteit over te dragen aan bovennationale instituten, de souvereiniteit bij de grondwetgever. Waaraan deze zijn macht ontleent, kunnen wij in het midden laten. De grondwet moet de voomaamste rechtsregelen inhouden omtrent de uitoefening der staatsmacht, Ook zii heeft zich van theoretische bespiegelingen te onthouden.
Zo zullen wij hier het voorbeeld moeten volgen van de Belgijsche grondwet

van, 1831. Deze opent de titel over de machten met voorop te stellen; "Alle machten gaan uit van de Natie" . Dat is een buiging voor de volkssouvereiniteit.' Practische betekenis heeft deze verklaring :
overigens niet. De. grondwet voegt er toch in een adern aan toe dat
die machten worden uitgeoefend op de bij de grondwet bepaalde wijze.

Op het laatste komt het ook in Belgie aan. Daardoor is het Belgische stelsel in werkelijkheid aan het onze gelijk. En dat stelsel zou geen zier veranderen, als de zinsnede, dat alle machten van de Natie uitgaan werd geschrapt.

De discussie-grondslag stelt het voorts naar mijn gevoel te algemeen als hij het constitutioneel-parlementaire koningschap als abstractie tot een liberaai beginsel wil

maken. Ik gevoel mij met hart en ziel verknocht aan het koningschap van Oranje. Ik stel er prijs op dit vandaag extra te onderstrepen. Het telegram van aanhankelijkheid dat de vergadering gister heeft gezonden aan de draagster der kroon heeft voor ons allen ditmaal een nog dieper betekenis gehad dan in vorige jaren het geval was. Terecht zegt de discussie-grondslag, dat wij het koningschap van Oranje bestendigd willen zien vanwege zijn

nauwe historische verbondenheid met onze Staat. Maar tegelijkertijd doet, de discussie-grondslag aan de betekenis van ons nationaal koning- schap tekort met zich hier alleen te baseren op het Plakkaat van Verlatinghe. Dat plakkaat is een belangrijk historisch document, naar het is bijna vier eeuwen oud. Het beeid dat het geeft van de Koning als herder over zijn schapen, het beeid van een onmondig volk, dat als een kudde schapen moet worden beschermd, is niet meer van onze tijd.
Men moet het koningsehap geen eigenschappen toeschrijven, die het niet neer bezit. Men moet het waarderen om wat het is. De grote Verdienste van het koningschap der Oranjes is, dat het, ook al heeft dit onze eerste drie koningen wel eens moeite gekost, is medegegaan met de tijd. De tijd, die de Koning heeft gemaakt tot de waker voor de handhaving van een constitutioneel bestel, waarin niet meer het persoonlijk inzicht van de Koning, doch dat van een op het vertrouwen der Volksvertegenwoordiging berustend kabinet de richting van het beleid bepaalt. Het beeld van de Koning, die boven de partijen staand, de Koning kan zijn voor geheel zijn volk en die daardoor het symbool is van de eenheid, die dat volk in al zijn verscheidenheid behoort te vormen. Die plaats zal de President van een republiek siechts bij hoge uitzondering kunnen innenen en daarom geef ik aan een nationaal koningschap verre de voorkeur, Maar als ons de ramp zou treffen, dat geen troonopvolger naar het grondwettelijk erfrecht meer aanwezig zou zijn, dan zal de daarvoor grondwettelijk aangewezen macht emstig hebben te overregen of

het kiezen voor een andere staatsvorm niet de voorkeur verdient boven het op zoek gaan naar een Koning.

Laat ons wat dit betreft een voorbeeld nemen aan het anti-revolu- tionaire beginselprogram, dat begint net uit te spreken, dat de A.R. Partij geen enkele staatsvorn voor de enig aanvaardbare houdt. Doch daaraan toevoegt dat zij voor Nederland het grondwettelijke koningschap der Oranjes, zolis het zich geleidelijk uit de Republiek der 16s eeuw heeft ontwikkeld, de meest geschikte regeringsvorm oordeelt.

Een laatste bezwaar dat ik tegen punt 5 van de discussie-grondslag heb is, dat het wat de samenstelling der volksvertegenwoordiging aan te veel in bijzonderheden treedt. Ons tweekamer stelsel, zoals het thans reilt on zeilt, is zeker geen eis van liberaal beginsel.

Ik heb reeds jaren geleden de vraag opgeworpen of de samenstelling der Staten-Generaal nog wel in voldoende mate in overeenstemming is met de zich [missing] maatschappelijke structuur. Deze vraag raakt de grondslagen der democratie. De maatschappij is niet meer de zuiver individualistische van 1848. Wie de realiteit ziet, constateert niet [missing] hoe de invloed van allerlei maatschappelijke groeperingen die van het parlement dreigt terug te dringen. Hij neemt waar, hoe zij die in de voorbereiding van bepaalde maatregelen in buiten- parlementair verband een belangrijk aandeel hebben gehad, de totstand- koming daarvan ook binnen het parlement in sterke mate kunnen trachten

te beïnvloeden. Er Is ook in ons land wat men wel genoemd heeft een "sluipend corporatisme". Met fascisme of nationaal-soclalisme heeft dit niets te maken. Het is een feitelijke gang van zaken. Hij heeft in fascististisch of nationaal-socialistisch georienteerde staatsvormen geleid tot oplossingen die wij hartgrondig verwerpen. Onze opdracht is het te zoeken naar vormen, die aan het probleem een democratische, een liberale oplossing geven. Die opdracht is moeilijk genoeg, doch zij is er een, die het

liberalisme, dat naar zijn wezen dynamisch heeft te zijn, niet uit de weg mag gaan. Niets zou minder liberaal zijn dan
menen. dat de thans bestaande regeling omtrent de wijze van samenstelling der beide Kamers het laatste woord zou zijn, dat hier kan worden gesproken.

Ik pleit niet voor afschaffing van de Eerste Kamer, maar als men voor haar behoud in haar tegenwoordige vorm geen betere argumenten kan geven dan de discussie-grondslag, dan is het met haar bestaansrecht niet best gesteld. Waarom zou een Eerste Kamer nodig zijn om de regionale schakeringen tot haar recht te doen komen? Dit doel is met volkomen handhaving van het beginsel der evenredige vertegenwoordiging door middel van de Tweede Kamer te bereiken. Waarom is ter verkrijging van regionale schakering verkiezing door de leden der provinciale staten nodig? Zou deze schakering niet in precies dezelfde mate zijn te bereiken, indien de Kamer rechtstreeks werd gekozen door regionaal gegroepeerde kiezerscorpsen? Alweer, ik pleit niet voor rechtstreekse verkiezing. Ik ben er zelfs van overtuigd, dat het voor de samenstelling van de Kamer bitter weinig verschil zou maken of zij bij behoud van de tegenwoordige regionale groepering door de Staten of door de kiezers zou worden benoemd. Maar als argument voor het behoud der Kamer in haar tegenwoordige samenstelling is hetgeen in de discussie-grondslag wordt aangevoerd waardeloos.
Het ergst vind ik echter dat de discussie-grondslag in het jaar 1964 nogmaals komt met het volkomen versleten argument uit het jaar 1848, dat de Eerste Kamer een waarborg zou zijn tegen overijlde wetgeving. Het is het argument der conservatieven van 1848. Reeds Thorbecke heeft het in zijn bijdrage tot de herziening der grondwet van 1848 verworpen. Hij concludeerde daar zelfs kort en krachtig: De Eerste Kamer heeft een grond.
Wanneer er belangrijke onderwerpen door de Eerste Kamer verworpen zijn, dan was dit steeds omdat haar meerderheid hun inhoud anders waardeerde, maar geenszins om de Tweede Kamer overijld had besloten. Noch de Hoger-onderwijswet van Kuyper noch het Nederlands-Belgisch verdrag, om twee belangrijke voorbeelden te noemen, waren door de Tweede Kamer overijld aangenomen. Het eerste werd verworpen vanwege het verschil in politieke samenstelling tussen de beide Kamers. Het voor en tegen van het verdrag was in de Tweede Kamer zeer zorgvuldig overwogen. Het was een moeilijke beslissing, die genomen werd met een

kleine meerderheid, waarblj verschillenda fracties verdeeld stemden. Mede onder de invloed van de actie, die in het land tegen deze beslissing werd gevoerd, viel in de Eerste Kamer een ander besluit en met grote meerderheid. Persoonlijk heb ik mij daarover verheugd en ik geloof nog dat het een goed besluit was. Maar het is niet bij mij opgekomen te stellen, dat de meerderheid der Tweede Kamer in deze zaak, die meer dan vijf jaar had gehangen, overijld zou hebben gehandeld.

Het maakt mij dan ook altijd kriebelig, als men het zo stelt, dat de Tweede Kamer bij

haar wetgevende arbeid bloot staat aan overijld handelen - een overijld handelen, dat zij behalve bij initiatief-ontwerpen dan ook nog zou doen in samenwerking met de regering - en dat de Eerste Kamer boven dat gevaar zou zijn verheven. Ook een verwerping kan een overijlde daad zijn. In 1916 verwierp de in meerderheid rechtse Eerste Kamer een wetsontwerp van de libe- rale minister vsn Gijn tot verhoging van de successiebelasting. De volgende dag hadden de heren al spijt, toen zij hoorden, dat de minister de verantwoordelijkheid voor het bewind niet langer wilde dragen. Een aantal hunner deed daarvan aanstonds blijken. Het gevolg was dat de minister op zijn verzoek om ontslag terug kwam,
omdat hem de zekerheid werd gegeven, dat zij het geen tweede keer zouden doen. Een nieuw wetsontwerp, slechts op een enkel ondergeschikt punt gewijzigd om de meerderheid der Kamer de gelegenheid te geven haar gezicht te redden, werd korte tijd later aangenomen. Hier was duidelijk overijling bij de meerderheid der Eerste Kamer.

Ik herhaal, ik pleit niet voor afschaffing van de Eerste Kamer. Ik ben er integondeel van overtuigd, dat een Eerste Kamer in ons [missing] bestel een nuttige taak kan vervullen. Maar ik meen, dat een partij, die een dynamische partij wil zijn, open moet blijven staan voor doorlopend onderzoek of een op andere wijze samengestelde Eerste Kamer wellicht beter zou passen bij de moderne ontwikkeling der maatschappelijke verhoudlngen. Want ik zeg nog
[missing] 1964 is 1848 niet meer.